

УДК 330.341.1

Зернюк О. В., к.т.н., доцент

Борщ К.О.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ОЦІНКА ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті здійснено дослідження конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства через його продукцію. Проведено порівняльний аналіз продукції сільськогосподарського підприємства із його основними конкурентами в регіоні за такими критеріями: площа орних земель, обсяги реалізації продукції, урожайність, ціна, якість продукції, частка ринку. Визначено, що одним із потенційних напрямів підвищення конкурентоспроможності є удосконалення збутової маркетингової політики.

Ключові слова: конкурентоспроможність продукції, урожайність, продукція, сільськогосподарське підприємство.

Зернюк Е.В., Борщ К.А.

ОЦЕНКА И ПУТИ УСОВРЕШЕНСТВОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье проведено исследование конкурентоспособности предприятия сельского хозяйства на основе его продукции. Проведен сравнительный анализ предприятия сельского хозяйства с его основными конкурентами в регионе за следующими критериями: площадь пахотных земель, объем реализации продукции, урожайность, цена, качество продукции, доля рынка. Определено, что одним из потенциальных направлений повышения конкурентоспособности является совершенствование сбытовой маркетинговой политики.

Ключевые слова: конкурентоспособность продукции, урожайность, продукция, сельскохозяйственное предприятие.

Zernyuk E., Borsch K.

EVALUATION AND WAYS OF IMPROVEMENT OF AGRICULTURAL COMPANIES COMPETITIVENESS

The paper studied the competitiveness of agricultural enterprises on the basis of its production. A comparative analysis of agricultural enterprise with its main competitors in the region on the following criteria: land area, sales volume, productivity, price, product quality, market share. It was determined that one of the potential ways of increasing competitiveness is to improve the marketing of the marketing policy.

Keywords: competitiveness, productivity, production, agricultural enterprise

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток сучасної економічної системи не можливий без такої складової як конкуренція. Основними механізмами підвищення ефективності агропромислового комплексу є ринок і конкуренція. Продукцію високої якості здатні виготовляти лише конкурентоспроможні підприємства.

Однак зміни в структурі аграрного комплексу України, економічна криза негативно позначились на конкурентоспроможності галузі та раціональному функціонуванні сільськогосподарських підприємств. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства та дослідження напрямків її удосконалення – це головне завдання забезпечення ефективного і якісного виробництва.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Оцінка рівня конкурентоспроможності та напрямки її вдосконалення знайшли

відображення в наукових працях В. Амбросова, К. Бородіна, І. Гуторової, Л. Євчук, Г. Захарчина, С. Кваші, Е. Крилатих, О. Кіях, О. Мороз, О. Николук, Д. Погребняка, Д. Рибницького, В. Реутова, Д. Яцкового та інших.

В роботах вчених визначено особливості таких категорій як «конкуренція», «конкурентоспроможність», методи та способи її оцінки та вдосконалення для аграрного сектору економіки. Однак ця проблема потребує подальшого наукового дослідження, оскільки оцінка та визначення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств розглядається в межах вже відомих методів оцінки конкурентоспроможності, які застосовуються і для інших галузей економіки. Специфіка визначення та оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства має враховувати його галузеву приналежність.

На сучасному етапі у вітчизняних підприємств сільськогосподарського спрямування існують наступні проблеми у сфері визначення своєї конкурентоспроможності: низький рівень інформаційного забезпечення, відсутність чітких цілей та завдань оцінювання, інтуїтивний характер проведення оцінки, відсутність єдиної методологічної бази [1].

Цілі статті. Метою даного дослідження є оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства ТОВ «Чиста криниця» на сучасному етапі та визначення головних напрямків удосконалення конкурентоспроможності в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Конкурентоспроможність є однією із найважливіших категорій сучасної ринкової економіки. Вона виявляється лише в умовах конкуренції. Проблема конкурентоспроможності підприємств сільського господарства відносно нова для економіки України. За адміністративно-командної системи суперництва товаровиробників на ринку товарів і послуг її практично не було. Для організації ефективного управління конкурентоспроможністю продукції підприємства – це необхідний дієвий інструмент її оцінювання. При цьому варто враховувати, що через відмінні риси продукції різних галузей і специфіку попиту на неї не варто намагатися використовувати однаковий метод для аналізу конкурентоспроможності [2].

Оцінка конкурентоспроможності підприємства представляє собою складне багатофакторне завдання, яке зводиться до інтерпретації та оцінки комплексу показників, які характеризують різні сторони діяльності підприємства, що формують його конкурентоспроможність [3].

Багаторівневий характер конкурентної взаємодії господарюючих суб'єктів зумовлює широкий діапазон методів оцінки конкурентоспроможності, а тому виникає необхідність їх систематизації.

Методи оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства можна систематизувати наступним чином: 1) методи засновані на аналізі порівняльних переваг; 2) методи, що базуються на теорії рівноваги підприємства і галузі; 3) методи, що засновані на теорії якості товару; 4) методи побудовані на основі теорії ефективної конкуренції; 5) матричні методи оцінки; 6) інтегральні методи оцінки; 7) метод бенчмаркінгу [4, 5].

Основними групами показників, які впливають на конкурентоспроможність підприємства є: ефективність виробничої діяльності підприємства, тобто витрати на виробництво одиниці продукції, фондівіддача, рентабельність товару, продуктивність праці; фінансовий стан підприємства – це коефіцієнт автономії, коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт оборотності обігових коштів; ефективність організації збуту та просування товарів, а саме

рентабельність продажу, коефіцієнт затовареності готовою продукцією, коефіцієнт завантаження виробничих потужностей, коефіцієнт ефективності реклами і засобів стимулювання збуту; конкурентоспроможність товару, тобто його якість та ціна.

На сьогодні сільськогосподарська галузь Полтавщини нараховує кілька підприємств, які займаються вирощуванням зернових та технічних культур, зокрема, ТОВ «Альфа-Капітал», агрооб'єднання «Чиста криниця», ПП «Кошманівське РП», ДП «Дослідне господарство «Степне».

Агрооб'єднання «Чиста криниця» включає такі підприємства: ТОВ «Компанія ФАРМКО» (с. Мала Нехвороща), ТОВ «Чиста криниця» (с. Драбинівка, с. Кошманівка), ТОВ «Востокстройгаз» (с. Михайлівка, с. Кустолово-Суходілка). Всього у користуванні ТОВ «Чиста криниця» перебуває 55 тисяч 512 гектарів орних земель, обсяг реалізованої продукції складає 142172 тис. грн.

Основною галуззю спеціалізації ТОВ «Чиста криниця» є рослинництво. В межах господарства воно представлене зерновими та технічними культурами.

Головною метою діяльності ТОВ «Чиста криниця» є отримання прибутку шляхом виробництва сільськогосподарської продукції (рослинництва), її вирощування, закупівля, зберігання, переробка та реалізація.

У 2014 році найбільші площі займали посіви кукурудзи на зерно. Господарство вирощує вісім сортів та гібридів кукурудзи, які дають різну врожайність. Найвищу врожайність отримали від гібридів ДК-440 – 104,9 ц/га, та PR – 104,5 ц/га. ТОВ «Чиста криниця», за урожайністю гібридів кукурудзи, має найвищі показники в районі – 86,9 ц/га. Середня урожайність кукурудзи у Полтавській області становить 49,2 ц/га.

Якщо порівняти валовий збір кукурудзи ТОВ «Чиста криниця», що становить 32245 тонн та інших країн світу, то за цим показником аграрне підприємство переважає більш як 20 країн світу. Валовий збір знаходиться на рівні Свазіленду (26 тис. т.), Коста-Рики (22 тис. т.), більш як у 3 рази перевищує валовий збір Чорногорії, Конго, Вірменії (8–7 тис. т.) (за даними ФАО на 2014 рік).

Валовий збір озимої пшениці виявився складає близько 5 000 тонн. У світі таку кількість зерна озимої пшениці збирають країни: Республіка Корея, Ангола, Бутан. Отже, агропідприємство за валовим збором переважає ряд країн світу: Чорногорію, Чад, Малаві, Мозамбік та ін.

Через часті засухи товариство різко скоротило посівних площі ярого ячменю у 2014 році до 84,56 га, його урожайність становить 54,9 ц/га.

Важливе значення у господарстві посідає соняшник – технічна культура. Починаючи з 2005 року посівні площі цієї культури поступово збільшували. У господарстві представлені перевірені роками гібриди соняшника, такі як НК Бріо, Опера, Джазі, Принтасол, Енергік, Алісон, Савінка, Казіо. Потенціал урожайності цих сортів 60 ц/га. Урожайність, отримана в ТОВ «Чиста криниця» протягом 2014 року становила 36,8 ц/га (табл. 1).

Таблиця 1

Урожайність сільськогосподарських культур
ТОВ «Чиста криниця» за 2009-2014 роки

Рік	Озима пшениця (ц/га)	Ячмінь (ц/га)	Кукурудза (ц/га)	Соняшник (ц/га)
2009	56,9	40,6	77,3	33,7
2010	35,0	28,2	53,0	27,0
2011	65,8	40,0	89,3	34,9
2012	16,8	17,5	23,5	35,7
2013	56,1	39,6	67,7	35,7
2014	47,96	54,91	86,9	36,8

Отже, представлені в таблиці дані свідчать про ефективну діяльність і конкурентоспроможність ТОВ «Чиста криниця». За деяким показниками урожайності сільськогосподарських культур, підприємству не має рівних в області, а також перевищує обсяги урожайності деяких країн світу. Але варто зауважити, що 2012 рік досить вирізняється показниками, що, згідно досліджень, пояснюється особливостями кліматичних умов - засушливим періодом.

Для детального огляду стану ТОВ «Чиста криниця» був проведений аналіз конкурентоспроможності підприємства на ринку. Основними конкурентами для ТОВ «Чиста криниця» є ТОВ «Альфа-Капітал», ПП «Кошманівське РП», ДП «Дослідне господарство «Степне». Порівняльний аналіз даних представників проводиться за такими критеріями: площа орних земель, обсяги реалізації продукції, урожайність, ціна, якість продукції, частка ринку (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз конкурентоспроможності ТОВ «Чиста криниця»

№	Критерій	Одиниці виміру	ТОВ «Чиста криниця»	ТОВ «Альфа-Капітал»	ПП «Кошманівське РП»	ДП «ДГ «Степне»
1	Обсяги реалізованої продукції	тис. грн	142172	84173	2150	27418
2	Площа орних земель	га	55000	32000	500	3350
3	Середня урожайність	ц/га	54,0	55,0	49,5	51,5
4	Середня ціна (за тонну)	грн				
	Ячмінь		3870	3900	3700	3850
	Пшениця		4200	4100	4090	4200
	Кукурудза		4080	3850	3950	4100
	Соняшник		10300	10500	9900	10100
5	Якість	бал	1	0	0	1
6	Частка ринку	%	41	35	4	20

У порівнянні з конкурентами за обсягами реалізованої продукції за рік ТОВ «Чиста криниця» знаходиться на першому місці. Підприємство у своєму користуванні має найбільшу площу орних сільськогосподарських угідь, завдяки сучасним технологіям обробітку ґрунту, вдалій сівозміні, використанню нової сільськогосподарської техніки для посіву та збору урожаю, товариство є лідером у районі.

За середньою урожайністю зернових ТОВ «Чиста криниця» посідає друге місце серед конкурентів. Перше місце належить ТОВ «Альфа-Капітал» з середньою урожайністю зернових 55 центнерів з гектара.

Проведено аналіз цін конкурентів на чотири види продукції: ячмінь, пшениця, кукурудза, соняшник. Встановлено, що ціни ТОВ «Чиста криниця» є середніми на ринку цих товарів. Найвища ціна спостерігається на пшеницю (4200 грн за тонну) та кукурудзу (майже 4100 грн за тонну) в ТОВ «Чиста криниця» та ДП «Дослідне господарство «Степне», що пояснюється вирощуванням високоякісних гібридних сортів, цих культур, які є стійкими до несприятливих погодних умов та характеризуються високою урожайністю.

Показником конкурентоспроможності безумовно є якість продукції. Шкала експертної оцінки коливається від 0 до 1, так було оцінено якість продукції комісією підприємств та споживачами. Найвищий бал отримали підприємства, які вирощують сільськогосподарську продукцію високого класу без використання шкідливих хімічних речовин – ДП «Дослідне господарство «Степне» та ТОВ «Чиста криниця».

За часткою ринку в районі ТОВ «Чиста криниця» посідає перше місце, оскільки має у своєму користуванні найбільшу площу орних сільськогосподарських угідь, а відповідно і великі обсяги реалізації продукції.

Велику роль у формуванні конкурентоспроможності підприємства відіграє наявність налагодженого ринку збуту. Для продукції рослинництва ТОВ «Чиста криниця» ринком збуту є Миколаївська, Харківська, Полтавська, Київська, Черкаська та Сумська області. В цілому збут продукції ТОВ «Чиста криниця» відбувається на Лівобережній Україні, що пояснюється вигідним економіко-географічним положенням (зокрема, транспортним та сусідським).

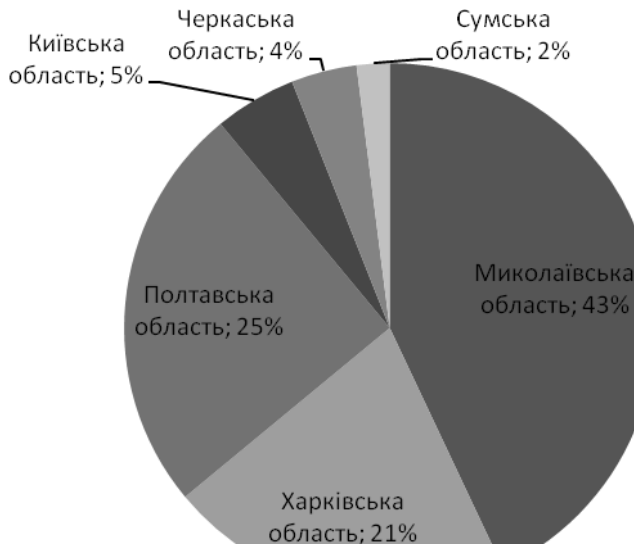

Рис. 1. Ринок збуту ТОВ «Чиста криниця» в 2014 році

Експортні можливості ТОВ «Чиста криниця» оцінюються як високі виходячи з відгуків споживачів.

Проведена оцінка конкурентоспроможності ТОВ «Чиста криниця» дозволяє встановити, що підприємство займає перше місце серед перелічених конкурентів. До конкурентних переваг ТОВ «Чиста криниця» можна віднести якість продукції, площу орних земель, ціну тощо. Однак, для того щоб бути лідером на місцевому ринку ТОВ «Чиста криниця» необхідно удосконалення виробничого процесу, зокрема підвищити урожайність сільськогосподарської продукції.

Збутова діяльність ТОВ «Чиста криниця» в цілому обмежується реалізацією продукції в сусідні області, однак можливе вдосконалення збутової діяльності (розширення географії збуту, зменшення відсотка продажу продукції через посередників і налагодження прямих зв'язків, в тому числі і за кордоном).

Висновки. В умовах посилення конкурентної боротьби на вітчизняних ринках увага спрямована на пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції, зокрема, це можуть бути різні методи маркетингових досліджень, у тому числі й рекламу з метою мінімізації витрат та пошук ефективних стратегій, які дають можливість утримувати ринкові позиції та збільшувати обсяги збуту.

До найважливіших маркетингових заходів, які вимагають удосконалення з метою підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського ТОВ «Чиста криниця» належать: удосконалення збутової політики; налагодження зв'язків з корпоративними клієнтами; удосконалення цінової політики; комплексні маркетингові дослідження тощо. В сучасних умовах важливого значення при виході сільськогосподарського

підприємства на зовнішні ринки набувають створення і виробництво конкурентоспроможного с/г продукту з мінімальними витратами з метою одержання визначеної частки прибутку; якість послуг та здійснюваний контроль за нею, а також реалізація заходів щодо організації збуту. Одержання максимального і стійкого прибутку, проникнення на нові ринки або закріплення позицій на існуючому ринку, і є головним критерієм оцінювання і виробничої і маркетингової діяльності сільськогосподарського підприємства.

Список використаних джерел:

1. Захарчин Г.М. Забезпечення конкурентоспроможності та розвиток організаційної культури підприємства: сучасна парадигма і прикладний аспект/ Г.М. Захарчин, Л.С. Лісовська, А.А. Терехух. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 440 с.
2. Рибницький, Д. О. Сучасні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства/ Д. О. Рибницький, Т. А. Городня // Науковий вісник НЛТУ України. Луцьк: Випуск 20.9. – 2010. – с. 227–230.
3. Реутов В. Е. Управление конкурентоспособностью: [монография] / В. Е. Реутов, Н. З. Вельгош. – Симферополь: Таврия, 2005. – 200 с.
4. Мороз О.В. Оцінювання конкурентоспроможності підприємства на основі функціонального підходу теорії ефективної конкуренції/ О.В. Мороз, С.С. Воловодюк, І.В. Гребеньок/ Матеріали XIX Міжнар. наук.-паркт. конф., 2013 р.: Тези доп. – Вінниця: ВНТУ. – 2013. – с. 71-78.
5. Николюк О.М. Оцінювання конкурентоспроможності підприємства/ О.М. Николюк/ Матеріали VIII Міжнар. наук.-паркт. конф., Київ, 22-23 березня 2012 р.: Тези доп. – К.: НУХТ. – 2012. – с. 30-32.
6. Погребняк Д.В. Методи діагностики конкурентоспроможності підприємства/ Д.В. Погребняк// Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць. Луцьк: Випуск 32. – 2011. – с. 45-51.
7. Яцковий Д.В. Сучасні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства / Д.В. Яцковий, Вісник соціально-економічних досліджень, 2013 рік, випуск 4 (51), с.183-188.